

DEBRECZENI MÁRTON SZÓTÁRSZERKESZTMÉNYEI

BENKŐ SAMU

I. Nekünk, kolozsvári magyar literátus embereknek három okunk is van arra, hogy megbecsüléssel emlékezzünk a kalotaszegi Magyargyerőmonostorról származott Debreczeni Mártonra (1802–1851). Először: minden valamire való lexikon vagy művelődéstörténeti összefoglaló mű elmondja róla, hogy a reformkori Erdélyben a felnövekvő műszaki értelmiség legkiemelkedőbb személyisége, aki mind a bányászat korszerűsítése, mind a kohászat fejlesztése terén kiválót és maradandót alkotott. Másodsor: a hősköltemények szerzése évadján ő is megírja a maga, régi dicsőséget idéző művét, „*A Kióvi csatá*”-t, és erről még „*A magyar irodalom története*” című akadémiai kézikönyv harmadik kötetében (716.) is találhatunk egy ténymegállapító mondatot. Az önkényuralom idején Erdélyben kultúrát teremtő Mikó Imre (aki egyben Debreczeni eposzának a kiadója is) azt írja a kézirat sajtó alá rendezése idején támadt gondolatairól, hogy „a gyermek nem köthető nagyobb szeretettel anyja’ számára bokrétaját, mint én fűzőgetném koszoruba e’ szép szellemvirágokat. A’ hazai irodalom’ számára egy becses emléket fentartani, nemzetünknek egy derék fiát, ki méltó lesz valaha életében dicsőíttetni, legalább halála után megismertetni, nevét az öröklétnek átadni, nemes feladat, hazafiui eljárás — gondolám, ’s a’ munka és fáradság megédesedtek kezeim között.” (Debreczeni Márton: *A’ Kióvi csata*. Hősköltemény [Kiadja Gróf Mikó Imre]. Pest, 1854. V–VI.) Harmadsor: valahányszor felballagunk a Házsongárdi temetőben a dombélre, a délkeleti sarokban Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel és Ujfalvi Sándor sírja közelében ott látjuk Debreczeni Márton neogótikus sírkövét, melyet hű barátja, Kagerbauer Antal jeles kolozsvári építőmester emelt, aki a világsi tragédia után szállást adott Kossuth minisztériuma egykori vezető tisztviselőjének és családjának, mikor is Kolozsvárott húzták meg magukat.

Az alábbiakban viszont egy kellően számon nem tartott oldaláról mutatjuk be a kalotaszegi bányamérnököt és költőt, jelesen a szótárszerkesztő teljesítményéről igyekszünk tájékoztatni a magyar nyelv múltjának és jelenének kutatóit.

II. Debreczeni Márton halála után kéziratái Mikó Imréhez kerültek. Ő állította össze belőlük és adta ki a már említett hőskölteményt, s e kötet bevezetőjeként írta meg nagyrabecsült kincstári munkatársa életrajzát. Mikó gondosan átnézte a kéziratokat és így állapította meg, hogy köztük van a bányászati szótár kézírata is kész állapotban. A kéziratot hagyaték Mikónál maradt és az ő halála után az egyesített Mikó–Rhédey családi levéltárral

együtt az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárának állományába került. Innen néhány darabot kiemeltek és a kéziratárba helyeztek el. Ebből következően ma Debreczeni Márton kézíratainak egy része a Mikó-Rhédey családi levéltárat őrző Kolozsvári Állami Levéltár birtokában van, másik része a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár kéziratárában található. Ez utóbbi helyen 13 leltári tétel jelöl Debreczeni-kéziratot, ezek közül 3 szótárszerkesztmény.

1. Az Mss. 3174 jelzetű (az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának régi jelzete: On. 144–1912), 94, géppel számozott, 392 × 235 mm méretű levelet tartalmazó, cérnával négy füzetbe összevarrt kéziratra idegen kéz ceruzával ezt írta fel: „Bányászati műszótár”. A ceruzával hasábra osztott kéziratlapok első oszlopa a német címszót tartalmazza, a következő hat a munkatársak (Mikó, Szentkirályi, Császár, Bartha, Nemes és Veress, Mezei és Vajda) javasolta magyar megfelelőt, az utolsó hasáb a Debreczeni által elfogadott magyar szót, illetőleg kifejezést tartalmazza. Az első két hasáb íródeák, az utolsó Debreczeni kezétől származik. Teljesen esetleges, hogy a munkatársak közül ki melyik német szónak adja meg a magyar megfelelőjét, Debreczeninak ezt természetesen minden esetben meg kell tennie.

A negyedik füzet a „Testschüssel” (Debreczeni értelmezésében: „Hamócz tál, vastál, melybe a’ hamóczot bé döngetik”) szóval végződik. Ez azt jelenti, hogy a kézirat csonkán maradt fenn, hiányzik (esetleg valahol lap-pang) ötödik füzete, amely alkalmasint a T-vel kezdődő szavak folytatását, valamint az U, V, W, Z kezdőbetűs szavakat tartalmazza.

A kézirat négy füzetében összesen 2367 címszót és a magyar fordítását találjuk rendszerbe szedve. A munkatársak közül Mikó Samu 711, Szentkirályi Zsigmond 1418, Császár Zsigmond 160, Bartha Gyula 298, Nemes János és Veress Márton közösen 157, Mezei János és Vajda Mihály ugyancsak együtt 55 német szót, illetőleg kifejezést fordít magyarra.

2. Az Mss. 2175 jelzetű (régii száma az Erdélyi Nemzeti Múzeum Kéziratárában: On. 146–1912) 12, géppel számozott, 390 × 232 mm méretű levelet tartalmazó, utólag félvászonba kötött kézirat gerincére ez van nyomva: „Debreczeni Márton Sóbányászati német–magyar műszótár”, ugyanez a szöveg van felírva ceruzával az első lapra is. Ez a kézirat is hasábokra van osztva; az első hasáb a német szót tartalmazza, a második „Magyarázat” címet visel, mely hol német, hol magyar nyelvű; négy hasáb a munkatársak (Berényi, Houchard, Kováts, Váradi) neve alatt az általuk javasolt fordítást tartalmazza, míg az utolsó hasábban a Debreczenitől elfogadott magyar szót találjuk meg. Ebben a kéziratban is csak az utolsó hasáb a Debreczeni kézírása.

A szerkesztmény 204 címszót tartalmaz. A német sóbányászati szavak közül Berényi Manó 75-öt, Houchard József 79-et, Kováts János 51-et, Váradi József 82-öt fordított magyarra.

3. Az előbbi két, az előmunkálatok bizonyos fázisát rögzítő kéziratokkal szemben az Mss. 2176 jelzetű (régi száma az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárában: On. 145–1912), 54, géppel számozott kétféle (az első 20 levél 386 × 233, a többi 353 × 216 mm) méretű papírra kéthasábosan írt szerkesztmény véglegesített kéziratnak tűnik. Valószínűen erre kell vonatkoztatnunk Mikó Imre megállapítását, nevezetesen azt, hogy a Debreczeninek *félben és készen* maradt kéziratok munkák között a „Német–magyar bányász-szótár” *kész műnek* tekinthető.

Ezt a kéziratot is utólag félvázonba kötötték és a kötés gerincét címkével látták el, ezzel a felirattal: „Debreczeni Márton Német–magyar bányászati műszótár”. A kéziratnak nincs eredeti címlapja és címe. Kezdődik az „Abäthmen, kihevitni”-vel és végződik a „Zustossen, bédöngölni”-vel.

A kézirat összesen 2925 szócikket tartalmaz.

III. Az itt leírt kéziratok első lapjuktól az utolsóig szócikkeket tartalmaznak. Nincs Debreczeni kezétől származó címük, nincs előszavuk és semmilyen felvilágosítással szolgáló magyarázó jegyzetet nem lelünk bennük. Pedig mind a készülő mű címe, mind az előszó szövege foglalkoztatta Debreczenit. A Kolozsvári Egyetemi Könyvtárban őrzött 13 Debreczeni-kézirat között van egy, az Mss. 712 jelzetű kötet, melynek a könyvtárosok „Debreczeni Márton bányászati naplójegyzetei 1848-ból” címet adták, és ebbe be-
kötöttek egy oda nem tartozó ívet (18–19. l.) is; ennek az ívnek első lapján a szótárszerkesztő feljegyzéseit, „tollpróbáit” olvashatjuk. Néhány német bányászati szó magyar megfelelőjének felsorolása után címvariánsok következnek: „Erdélyi Bányászati műszavak Gyűjteménye”, majd alább: „Az erdélyi bányászatnál részint használt és nagyobbra használtatni próbált műszavak Gyűjteménye” és egy sorközzel alább: „több honi bányásztisztek közlései után egybe rakva [e szó áthúзва] és saját nézetei szerint”. A mondatnak, illetőleg az elképzelt címlapnak nincs folytatása. Viszont lejjebb ugyanazon a lapon találjuk a következő szöveget: „Előszó. A' M. Tudos társaság Elnöke kegyes felszólítása következtében több Erdélyi bányásztisztek meg találtattak a' hivatalos körökben már használatban lévő, vagy csak használni próbált bányászati műszavakat öszve irni, több egyének, és különösen Bányásztörvényszéki Ülnökök Sztkirályi Sigmond és Császár Sigmond, Kohárnagy Miko Samu, tartománybeli Fő Bányamérnök Nemes János, Bányajáro Veres Márton, Kohó és háornagy László Josef, nem különben Ellenör Barton Josef dicséretes szorgalommal jártak el a' kivánat tellyesítésében.”

Arról, hogy Debreczeni írt előszót készülő szótárához, a mérnöki munkásságát értékelő Faller Jenő is tud. Ő ugyanis 1951-ben, Jakó Zsigmond levélbeli információira támaszkodva a kézirati hagyatékról szólva ezeket írja: „Igy ott találjuk Debreczeni 1842–43-as években készített »Német–Magyar Bányász Szótár«-át, melyet — mint annak előszavában olvassuk — a Magyar Tudós Társaság elnökének, gróf Nádasdy erdélyi kincstárnokhoz intézett felszólítására készített. (Faller Jenő: *Debreczeni Márton (1802–1851) bányamérnök élete és munkássága*. = BÁNYÁSZATI LAPOK VI. évf. 1951. 10. sz. 517). — Feltételezhető, hogy a Mikó – Rhédey levéltár rendezetlen anyagában van olyan előszótervezet, mely alapja lehetett a fennebbi megálapításnak, ugyanis az általunk idézett előszó(tervezet) csak arra utal, hogy Debreczeni és munkatársai a Tudós Társaság elnökének kezdeményezése nyomán láttak a szótárszerkesztő munkához, és nincs szó benne arról, hogy a kincstartó Nádasdy Ferenc továbbította volna hozzájuk a felkérést, s a munka keletkezésének éve sincs feltüntetve.

IV. Debreczeni Márton és munkatársai szótárszerkeszteményei a reformkori magyar szótáriradalomnak a Vörösmarty Mihály és Schedel Ferenc kezdeményezte vonulatába tartoznak. Ők ugyanis a Tudós Társaság 1831. június 13-i kis-ülésén szakszótárak szerkesztését javasolták. Előterjesztésüket a jelenlevők több „hozzáadásokkal” hagyták helyben. A c) pont alatti „hozzáadás” így hangzott: „... a’ természeti és mathematicai tudományok osztálya találjon abban módot, hogy a’ kézi mesterségek, a’ bányászság, hajósság, földművelés eszközei, szerei elnevezését magoktól azok gyakorlótól vegye által.” (Gáldi László: *A magyar szótáriradalom a felvilágosodás korában és a reformkorban*. Budapest, 1957. 448–449.)

Nem hisszük, hogy ennek a kis-gyűlési határozatnak közvetlen hatása lett volna Debreczeniék munkálkodására, de kétségtelenül ettől az időtől kezdve vált időszerű akadémiai feladattá a szakszótárak szerkesztése, s az akadémiai serkentés buzdítólag hatott a vidék tudományosságára is. A közvetlen lendületet az erdély bányászati szótár munkálatainak az elkezdésére az adta meg, hogy Teleki József akadémiai elnök még mielőtt Erdély fő kormányzója lett volna, maga kezdte sürgetni a bányászati „műnyelv” magyarosítását és az erdélyi bányászéletben honos magyar szakkifejezések, szólásmódok összegyűjtését és rendszerezését. Debreczeni pályatársa és munkatársa, Szentkirályi Zsigmond fölött elhangzott emlékbeszédében Jakab Elek mondta el a következőket: „A magyar tud. Akadémia egyebek közt a bányászati műnyelv megmagyarosításával is foglalkozván: kívánta megismerni az erdélyi bányászéletben tényleg gyakorlatban volt magyar kifejezéseket, szólásmódokat és műszavakat; ez indokból gr. Teleki József elnök 1841. július 2. fölkérte gr. Nádasdy Xav. Ferenc kincstári elnököt, hogy az Akadémiát ez

üdvös törekvésében segítse elé. Ez júl. 9. levelében bizalmasan irt Szentkirályihoz, megkérve őt, hogy azon szókat és kifejezéseket, miket az általa ismert bányavidékeken és saját hivatalos körében a bányászati ipar-világ és jog-élet használ, írja össze és hozzá a megtaláló akadémiái elnökhöz juttatás végett küldje el, annyival inkább — úgymond — mert a tisztelt tudom. Akadémia e szakmában jártas tagjai által oly munkát reményl létesíthetni, mely a magyar nyelv fejlettségi fokához mérve, a bányászati tudományok hazai nyelven művelését, terjesztését s kellő méltánylását fogja nagy haszonnal előmozdítani. Szentkirályi aug. 12. vette a felhívást s arra tett sajátkezű följegyzés szerint »a kívánt *Szógyűjtemény*-t azon évi oct. elején személyesen adta be az elnöknek. Mi történt vele? a t. Akadémia kéziratárában nincs nyoma.» (Jakab Elek: *Emlékbeszéd Szentkirályi Zsigmond lev. tag fölött.* Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből. 1876: IV. kötet VI. szám 16–17.)

Jakab Elek nem szól róla, hogy Szentkirályi bekapcsolódott volna a Debreczeni által irányított munkába, sőt egyáltalán említést sem tesz arról, hogy tudomása lenne az utóbbi ilyen irányú munkásságról, pedig jól ismerték egymást és egyike volt azoknak, akiknek Mikó Imre megmutatta „A Kióvi csata” kéziratát, és megosztotta vele a szöveggondozással járó vesződségeket.

Feltehető, hogy Debreczeni Márton és a nála két évvel fiatalabb Szentkirályi Zsigmond, valamint a szócikkek szerkesztésében résztvevő többi bányakincstári tiszt egyidőben és egyazon akadémiái kezdeményezésre láttak munkához. Arra a kérdésre: miért Debreczeni lett a „munkaközösség” vezetője, illetőleg a szótár „szerkesztője”, talán azzal felelhetünk, hogy ő volt a dolgozó társak között a legmagasabb rangú bányatiszt, de minden bizonnyal benne élt a legerősebb szótárszerkesztői lelkület (mert van ilyen!) és a becsvágy is benne buzgott a leghatékonyabban.

Debreczeni Márton bányamérnök, kincstári tanácsos szótárszerkesztvényeiben, mint láttuk, rajta kívül tizenketten vettek részt. Köztük tudományos munkájának köszönhetően a legismertebb a már említett Szentkirályi Zsigmond (1804–1870) bányamérnök, zalatnai bányatörvényszéki ülnök (Vö. Szinyei József: *Magyar írók élete és munkái.* XIII. Budapest, 1909. 757–759.) Mikó Samu a zalatnai Bánya-kohászat és uradalmi igazgatóság „igazgatósági segéd”, azaz aligazgató volt. Császár Zsigmond tanácsos és bíró az Erdélyi Királyi Bányabíróságnál, Bartha Gyula ugyanott ülnök, Nemes János tartományi mérnök a bányászati kerületi hivatalnál, Veress Márton bányagazgató Offenbányán, Mezei János titkár az Erdélyi Királyi Kincstárnál, Vajda Mihály tanító Zalatnán a „bányavidéki iskolá”-ban.

A Sóbányászati műszótárnak mind a négy munkatársa sóhivatali vezető tisztviselő. Berényi Manó a désaknai, Houchard József a kolozsi, Kováts János a marosújvári Sóaknai hivatal kamaraispánja, Váradi József ellenőr a

marosujvári Sóaknai hivatalban. Közülük Houchard József (†1883) bányamérnök tudományos munkásságát tartja számon a szakirodalom (Vö. Szi-nyei József: *Magyar írók élete és munkái*. IV. Budapest, 1896. 1321–1322.) A szótárszerkesztmények fejléceiben felsorolt munkatársakon kívül az idézett előszó-töredék még László József és Barton József mérnökök nevét említi, megnevezve szolgálati beosztásukat is.

A szótárak anyagába bekerült a bányakitermelés, az anyagmozgatás, a kohászat, a geológia, a kémia, a bányagazgatás, a bányatörvénykezés szókincse, természetesen abban az arányban, ahogy a szavakat az erdélyi bányaiipar és fémkohászat, a kincstárigazgatás és igazságszolgáltatás gyakorlatában használták.

Az alábbiakban izelítőül mind a három kéziratból idézünk néhány szócikket, példázva ezzel a közösségi munkálkodásnak azt a módját, ahogyan az erdélyi bányamérnökök négy-öt emberöltővel ezelőtt anyanyelvünk szolgálatába szegődtek.

Szemelvények a 3174 számú kéziratból

	Mikó	Szentkirályi	Császár
Abhube			
Abkehrzettel		elbocsáto levélke	
Auslaufkarren	toloka		
Befundsbericht		lelet felírás	
Bergeisen	csákány		feszítő vas feszít-ék czinkus
Bergfeste	bánya oszlop	bánya erősség	
Berghaspel	bánya vitla		
Brudergeld		testületi járandó- ság vagy testületi pénz	
Docke (bei dem Treibkorb)		függő rud	
Fahrt	létra	lábto, létra	
Fäustl	öklöncz		putzka
Gebirg	bércz	szikla	bércz
Geding	alku	alku (munka nem)	szakmány
Gesenk	ereszke	ereszke, ereszkedő	padmaly
Geschiebe	Gömbör		
Gestüb	por	szénvegy, fenépor	
Glätte	onag, gélet	gelét, máz	máz
Gräupel		perkelt kén v perkelék	
Grubenlicht	bányamécs	bánya lámpa	
Grundsohle, auf welche die Stämpel ruhen		oszlopfa, talpfa, talp	
Halde	halmaz, halom	romlás, halmaz	
Haspel	tekerő, forgattyu	vitla, emelőcsiga	
Herd	gocz	tűzhely, tűzpad, padka	lapád
Joch	kötés, járom	1) feszíték 2) homokalj, melyen az istaj homlokfája fek- szik	
Kluft	repedék, ér	repedék	ér, érhely, repe- dék, hasadék
Kobolt		bányarém	

Bartha	Nemes és Veress	Mezei és Vajda	[Debreczeni]
	léha		Léha, felzék
			bucsulevél
toloka, toloszekér			csille
			leletjelentés
bányavas			csákány, fészék (czinkus oláhul)
			gyámoszlop, láb
			gugora, vitla
			pajtás pénz
vállfa			vállfa
	hákcsó		lábto
öklöncz			sujog
			bércz
alku	szakmány		alku
		kut	ereszke
			gömbör
por, katlanpor			fenékpör
olomag, máz			olmag, máz
			göcsör, pergelék
mécs, bánya mécs			mécses, bányamécs
	alapfa		párnafa, alygerenda
halom	vadrakás		meddődomb
	gugora		gugora
öböl, tűzhely, pad			Höd
	járom		kötés, járom, oszlop
repedék	zsegenye	ér	zsegenye, repedék, érke
			bányarém

	Mikó	Szentkirályi	Császár
Laufkarren	toloszekér		
Ladholz (bei dem Pochwerk)		kapocsfa, támaszfa	járomfa
Lager		ágyás	szék
Luppe			
Magnetnadel	iránytű	iránytő	
Mild	lágý, porhanyó	szelid	
Mundloch	száj, bányaszáj, szád	nyílás, száj	
Muthen	felkérni	kérni, felkérni	felkérni
Pauschen			
Pochen	tőrní	tőrní, zuzni	tőrní
Pochwerk	tőrmív, stomp	tőrmű, tőrmű	tőrmű, zuzony
Probieren	kémlelni, próbálni	kémlenni, kísérteni, kémvezetni	
Raubbau	tenkmivelés	rablóművelés, rablobányászat	ragadozó mivelés
Reiserwerk		galyazat, galymű, vesszőzet, vesszőmű	
Rollknecht bei dem Pochwerke		mozgattyu	pipa
Scheibe	tányér	korong, karika, kerék	
Schicht " "	szak	1) rét, réteg 2) szak a munkában 3) birtoknegyed	
Schlich	érczfővény, érczhomok, slik	fővény, érczfővény	
Schubkarren		taliga	targoncza
Schulter an den Pochschüssern			loborgo
Stempel	gyámfa		
Stossherd	lőkőpad	lőkőpadka, függő padka	örvény — az oláh Volburából fordítva
Sumpf des Schachtofens o. des Schachtes	gűbű	fenék, öböl	

DEBRECZENI MÁRTON SZÓTÁRSZERKESZTMÉNYEI

Bartha	Nemes és Veress	Mezei és Vajda	[Debreczeni]
toloka, toloszekér			targoncza
	zuzmú-járom	járom	járomfa
	ülep, réteg	szék	fekvény
			vaskenyér (Thoroczkói szó)
			iránytő
lágý	puha		molyha, porhanyó
	ékzet-száj	béjárat	száj, nyílás
			felkérni
			sujkolni (a 'nem elég tiszta kovácsoltvasat összehajtván újra hevíteni és kovácsolni
			törni, stompolni
	zuzmú	töróműv, istamp	törmü, stomp
			kémlelni
			tenkmivelés, rablóbányászat
			Rö'se, csozga
	bizgentyű		bizgentyű
			Tárca
1) réteg 2) munka szak v. munka szünet	szak	1) réteg, kőréteg 2) munka szak	1) rét, réteg 2) szak
mosat, mara	forgaték, mosadék		mara
taliga, toloka			targoncza
	lödörgő	lödörgő	lödörgő
	pap		pap, gyámfa
	lüktető		lökpad
öböl	göbe, kutyor		torokfenék gübü, katlangübü

Szemelvények a 2175 számú kéziratból

	Magyarázat	Berényi
Aufschlageisen	A'tulkot és sopapot felverő 10 #-os csákány	ütő. Felverő
Aufgeschlagene Bank		
Ausschusstein	Olyan formális vagy Maschier kö só, a' mely a' kiszabott mértéknél kisebb, eredete „vess más”.	
Bergfeste		
Docke		Gépely ostorfaszék
Dockenholz	A ' Gépelynek az ostorfa végihez foglalt része, mely által a ' Gépely huzása történik	
Einfahrtsknecht		
Hängebank	(a' felső ajtója az aknának)	Toroktábla
Stehendebank		Pap
Schlepphund	(Egy terúvel megrakott kurta szán, a' mely nagyobb terüknek a Bányába való eresztésekre, a' gépely igen sebes forgása akadályoztatására egy köldökfához akasztatik.)	Gépelyszán
Ulmabsatz	(A ' hibás bányá oldala in hátra hagyott erősség.)	
Vorsumpf		Emésztő

Houchard	Kováts	Várad	[Debreczeni]
ütő v. Felverő			ütő csákány
Tulko			tulkó
Vesmás	Vesmás	Vesmás	vesmás
	Hagyás		sóláb
Ostorfaszék			ostorszék
	Köldökfa	Köldökfa	köldökfa
Ülőszolga			kötéllyereg
Tábla	Tábla	Bányatorok tábla	lappancs
Pap			pap
Gépelyszán	Szánka	Gépelyszán	hurca, czö- lönk
		Hagyás	falpadma
Emésztő, Viz- kut		Kutakna	Kutakna, vizfo- gó

Szemelvények a 2176 számú kéziratból

Abhub, der, léha, felzék (a' rostán mosásnál felül kerülő könnyü meddő
részek)

Abkehrzettel, bucsulevél, melyet a' dologból kilépő munkásoknak szoktak
adni

Ablassfluder, das, csapózsilip, zugó

Aufgeschlagene Salzbank, Tulkó, kivésett és felvert gerendás alaku sötömeg,
mely darabokra törve soköveket ad.

Auslaufkarren, targoncza, tolószekér

Aufschlageisen, ütő, tulkóvas, melyel a' só aknába a tulkót felverik

Ausschusstein, vesmás, a' kiszabott mértéknél kisebb sokó, mely helyett
mást kell vetni

Befundsbericht, der, leletjelentés

Fahrt, lábtó

Fäustl, öklöncz, sulyog

Gebirg, das, bérc

Geding, der, alku

Geschiebe, das, gömbör, hömp, hömpkő

Gesenk, das, ereszke

Gestüb, das, por, szénnel vegyített agyagpor, melyel a' katlan fenekét ki
döngölik

Glätte, die, olmag, máz

Gräupel, das, göcsör, pergelék

Grubenlicht, das, bányamécses

Grundsohle, die, ászok, párnafa, algerenda

Halde, die, Hánt, halom, hányda

Haspel, der, vitla, gugora

Herd, höd, hócze, tüszely

Joch, kötés, járom, oszlop

Kluft, erecs, repesz, repedék

Kobolt, bányarém

Ladholz (bei dem Pockwerk), járomfa

Lager, das, telep, ülep

- Laufkarren, targoncza
 Luppe, vaskenyér, vasbocs
 Magnetnadel, iránytő, delejtő
 Mild, molyha, porhanyó
 Mundloch, száj, nyílám
 Muthenm felkérni (a' bányát)
 Pauschen, sujkolni (a' nem elég tiszta vasat öszszehajván, ujra hevíteni és kovácsolni)
 Pochen, törni, stompolni
 Probiren, kémlelni
 Raubbau, Tenkmivelés, rablóbányászat
 Reiserwerk, rö'se, csözga
 Rollknecht, bizgenttyü
 Scheibe, tárcsa, csigakerék
 Schicht, die, rét, réteg, szak
 Schlich, der, mara
 Schubkarren, targoncza
 Schulter, lödörgő
 Stempel, pap, gyámfa, oszlop
 Stossherd, lökpad
 Sumpf des Schachts, torokfenék, gübü, katlangübü
 Tasche, die, málha melyel az aknából sot emelnek, kötélmalha
 Ulmabsatz, hagyás
 Versetzen (sich), megdugni, megdugulni (igen nagy megterhelésből eredő baja az olvasztó katlannak)
 Wacke, die, varjúkő, gezse
 Zapfenlager, csapágy, csappersely
 Zwistigkeit, perpatvar, Egyenetlenség